

ШУМАДИЦКА,

ЛИСТЪ ЗА

КНЪИЖЕВНОСТЬ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

Учредникъ и издатель Любомиръ П. Ненадовићъ.

ТЕЧ. IV. {

Овај листъ излази вторникомъ и петкомъ. Цѣна му е за три мѣсеца 4 цванцика.

} № 83.

АТИЛА У ТРИЕСТУ.

(продужено.)

III.

Бледъ и узраирень, ступи Хилдерихъ у собу, у којој е Аманда замишљено кодъ прозора седла, и блуделимъ погледомъ развалине свое миле вароши гледала. Кадъ она младића угледа, зачуђена нѣговомъ узраиреномъ изгледу погледа га питајући у очи. Но онъ е счепан за руку и тужно јој одговори: „Девойко, твоя е воля испуњена, мы ћемо бежати!“

Дркитећи одъ радости гледала га е девойка у очи, но кадъ примѣти, како му е невесело лице, исчезне јој радостъ, и она га запита: „Ко ти е ту, за мене тако пресрећну мисао улио у главу? О я видимъ, богови се о нама брину и о нашей любви!“

„Истина богови се брину о нама,“ одговори младићъ, „но зли богови, демони, кои насъ оће да разставе. Знај несрећнице: Атила те люби!“

Грозећи се сакриве девойка лице свое и повиче: „Боже! заръ онај необузданый звѣрь?“

„Видишь дакле да одма съ места бежати морамо, еръ си иначе ты за мене изгубљена, па и я съ тобомъ.“

„Ал' ниси ли ми казао, да е Атила твой пріятель, и да ти е животъ избавіо? Оће ли дакле, и може ли онъ тако свирѣпъ быти, да две душе, које се тако топло любе, као што су наше, са опоромъ рукомъ своіомъ разстави? Та то ни еданъ тигаръ учинити небы могао, а намо-ли пріятель!“

Младићъ залюля главомъ. „Аманда, ты неознаешъ унутрашность тогъ дивльгъ човека. Кадъ каква страсть у нѣговимъ прсиа забесни, то му она више не да мира донде, докъ е незадовољни; за пріятельство и наклоность нѣгову къ мени онъ немари; онъ бы те съ мои груди одтргнуо, кадъ бы ты и са челичнимъ ланцама за мене привезана была, па ма да бы морао и свакій колуть истогъ ланца по еднимъ мртвимъ тѣломъ свогъ пріятеля одкупити. О, ты га неознаешъ! Страсть нѣга заслепьява и чини га свачему способнимъ!“

„А мы бежмо!“ повиче Аманда страшливо, „докъ ніе доцканъ было; я се грозимъ одъ нѣгове любви као одъ саме смрти. О, айде, айде, бежмо!“

Јошть данасъ ћемо бежати, јошть ове ноћи,“ реише Хилдерихъ. „Еръ у овимъ зидинама ниси ни едного тренутка сигурна. Чамаць е већъ спреманъ, кои ће насъ примити и преко мора пренети. Куда? — то знаду богови; кудъ му драго, само далъ одъ Атиле!“

„О, ты незнаешъ како ме усрећавашъ! Води ме кудъ годъ ты оћешъ! Гди си ты, тамо е моя срећа, мое блаженство! Она бацы ватрений погледъ на младића, и жестоко га обгрлиещи викне: „О, како те силно любимъ!“

Младићъ е полюби у образъ; но нѣгово се чело неразведри, и очи му остану непрестано жалостиве и мутне. Аманда, коя то примѣти, запита га: „Заръ ты срећу и радостъ мою нечувствуешъ, и неделиши са мною? Заръ моя любовь ніе у станю развеселити те, и чело ти разведрити?“

„Девойко!“ одговори Хилдерихъ тужно: „Ніе то лакъ коракъ, когъ я намѣравамъ чинити; другове, са коима самъ я одрастао, и кои су ме учили оружіемъ владати, морамъ я оставити, заклетву вѣрности морамъ погазити, кою самъ войски и застави мојој положіо, одъ войводе и краля морамъ бежати, когъ самъ дужанъ слушати и повиновати се! — Моје ће име жигосано быти као име каквогъ страшливца и мекушца, кои войску свою остави одъ стра према опасности и смрти. — Пакъ онда морамъ и нѣга оставити, нѣга —“ Хилдерихъ прекине говоръ, и мало затимъ мекше проговори: „Та я самъ га некадъ любіо!“

„Шта те јошть може везати за тогъ крвожедногъ звѣра,“ повиче девойка: „за тогъ пустогъ дявляка, кои свое пріятель убія, кадъ га нѣгова страсть обузме?“

„Исто ми е тако жао, и одъ оны се лепы санова разстати, које самъ некадъ радо савяо. Како бы бойна вика престала, и Атилина се жећъ за завоењемъ наситила, я бы се у мое отечество врагіо, и ты бы ме као моя супруга тамо пратила. Тамо бы те привео предъ старогъ отца мога и рекао бы: „„Отче, дай ми твой благословъ, еръ самъ ову девойку за супругу изабрао!““ — И тамо бы живіо съ тобомъ, срећанъ твоіомъ любовію, знатанъ и чествованъ моимъ народомъ у момъ отечеству, које бы ми твоя любовь двоструко украсила. Овако пакъ мораћу живити далеко одъ могъ народа, далеко одъ могъ завичая, као невѣрный, вѣтвопреступный

бѣгунаць! Мое ѣе име меѣ браћомъ моіомъ обезчещено быти! Мое племе и потомство мое, место славы одь народа, срамъ ѣе и презрѣнѣ жиѣти! — А мой старый отаць — — онъ ѣе ме проклинати! — — Я, нѣговъ единаць — — о бѣднѣй и жалостнѣй отче! — О, Атила, проклетый Атила!“ — — Ту уѣути младый овай войникъ; грозне сузе, прве одь нѣговогъ детинства, потеку му низъ образе, изъ нѣговы плавы великій очію!“

Амандино лице іошть вѣрма побледи, са неописанимъ погледомъ, погледа она на овогъ плачуѣгъ борца, и ревне жалостно: Хилдериче, зарь ти я ништа ни самъ? Зарь ти моя ватрена любовь неможе ништа надокнадити? Ты ме горко вреѣашъ и печалишь!“

Дубоко продре нѣнѣ гласъ и туга нѣна у душу младѣа, као пролѣннѣй зракъ сунца крозь ледену маглу; сузе му престану теѣи, и на свое силнодушѣе груди притисне онъ девојку ову и одговори: „Опрости ми, ни самъ те хтѣо вреѣати; алъ мой маць и моя слава, были су ми врло драги; но одь садъ некъ буде оружіе мое само за твою обрану употреблѣно — на макаръ ме и мой народъ и мой отаць проклинѣо. — Твоя ѣе любовь проклетство у благословъ претворати. Ове іошть ноѣи бежаѣемо; а одь садъ некъ буде мой животъ само теби посвеѣенъ!“

Полюбивши е іошть едномъ, удали се. Кадъ изъ себе изиѣе, наѣе Одина на прагу собнѣмъ спаваюѣгъ. Онъ га дрмне, Одинъ се пробуди, и као буновно изасна, заплашено запита: „Шта заповедашь войводу?“

„Шта радишь ты овде?“ повиче младѣиѣ оштро га погледавши: „Како си дошао предъ ова врата?“

„Ахъ опрости ми,“ молю е плашльиво Одинъ, „я самъ ишао овуда путемъ, да неку кралѣву заповѣсть извршимъ, но тако ме силанъ дремъ нападне, да као мртавъ овде на прагъ паднемъ и заспимъ. Я почесто страдамъ одь те болести. То е нека сорта велике болести, коя ми животъ крати, као што намъ свештеникъ каже. Ахъ опрости ми младый войводу, и неказуй ништа о томъ; момъ кралю и господару.“

„Зарь ниси ништа чуо?“ запита оштро младѣиѣ.

„Чуо?“ Запита Одинъ, и погледа као врло зачуѣнъ у Хилдериха, „шта ѣу чути; та я самъ спавао!“

Хилдерихъ се удали, безъ да е што и найманъ сумняо, а Одинъ брзо одтрчи кралю, кои видивши га, продере се на нѣга: „Шта ѣешъ ты?“

„Я самъ прислушкѣвао на вратима, као што си ми заповѣдио господару!“

„Псино!“ продере се Атила срдито, „зарь самъ ти я заповѣдио да прислушкѣуешь?“

„Я самъ морао то чинити, опрости ми господару, ерь на другій начинъ ніе ми могуѣе было штогодъ дознати.“ одговори плашльиво Одинъ.

„Па шта си дознао?“ запита набусито кралъ.

„Они ѣе бежати ноѣасъ, на едномъ чамцу. Све е спремно и готово.“

„Добро, садъ одлази!“

Одинъ изиѣе изъ себе кралѣве.

„О богови!“ проговори кралъ намрштено: „маць и мамъ о поясу, па мое слуге мораю инакъ прислушкѣвати! Хилдерихъ оѣе да ме остави? Зарь онъ то може учинити? Никого выше неѣу одсадъ любити осимъ — Аманде! Добро, Хилдерихъ е престао быти мой пріатель; онъ самъ оѣе да га као неприѣтеля предусретнемъ. — Оѣе да бежи? — войску и заставу свою да остави? Коіой се заклео вѣранъ быти? — Добро, я ѣу му показати како Атила невѣрнике казни!“

(продуженіе слѣдуе.)

КРАТКА ИСТОРИЯ КРИМА.

(край.)

Осимъ завладаня Херзонеза Таврискогъ, и завладѣніе е Босфора было славно у Криму.

Притяжанія Босфора пружала су се одь планина кавказскій до Теодозіе, дужъ обале землѣуза Таврискогъ или Босфора Химмерянскогъ. Поглавита варошь на обали Европейской была е Талтикапеа, башъ на самомъ месту, гди данасъ лежи Керчь; на обали азійтской была е Фанагорія или Таматарка, Тмутаракана, коя е доцніе постала апанажомъ Метислава Владимировиѣа. Подъ династіомъ Сармата, у 3 и 4 столѣтію, славно кралѣвство Босфора было е разорено Готима и Хунима.

У год. 670., Таврїя е пала подь власть Казара. Побѣдивши Готе и вароши Грчке лежеѣе на рекама, нови побѣдители дали су и самомъ полуострову име Казаріе, кое е онъ до 15 столѣтія чувао. Казари су стаяли у пріательскимъ отношеніямъ са императорима грчкима и Херзонезіянцѣма. У средини 9 столѣћа, Каганъ е казаріе на рѣки Дону сазидѣо славному тврдиню, Сарлель, коя е доцніе пала подь власть храброгъ Святослава.

У год. 1016, войвода грчкїй Андроникъ, подпомаганъ принцомъ Метисласомъ Владимировиѣемъ, напѣо е на Кагана Казаріе Ђорѣа Теула, и учиніо е край владаню Казара у Таврїи. У 1020 появили су се у Криму Половци, кои су данке варошима и тврдиняма Таврискима намѣтали. Око половине 13. вѣка Монголи заузму Таврїю и осную варошь Кримъ, коя и данасъ подь именовъ старый Кримъ трае; именовъ, кое е было дато и целомъ полуострову. Оримъ, сынъ Тимура, неѣакъ Хана Кипчакскогъ, Мандуа, избрао е варошь Кримъ за свое сѣдиште. У исто време и заедно са Монголима и Татарима, утврдили су се на Криму Генуезцы (око 1280), осную варошь Каѣу (стара и нова Теодозія) и завладаю Балаклавомъ, Судагомъ и другимъ точкама приморя. Генуезцы добывши одь Императора Бизантискїй право слободне пловидбе и трговине, постали су господарима целе трговине полуострова, кое е средоточіе была Каѣа. Варошь е Судагъ, прѣ основаня исте, была прва трговачка варошь Таврїе.

У 1475, крвь е руска првый путъ текла подь мачемъ турскимъ у Каѣи, коя е была пала подь власть Ахмедъ-паше, везира султана Махмуда II. Съ падежомъ Каѣе

окончало се и владанѣ двостолѣтно Генуезаца у полуострову Таврискомъ, и султанѣ уступи лѣну варошь Халма Крима, нѣговимъ вазалима. Неки одъ овы, раздраживани златомъ ливанскимъ или вольомъ султана турскій, узнемиривали су Русію до конца нѣювогъ траянна, подобно грабљивимъ птицама, нѣювимъ опустошителнимъ упаданяма. Престолна варошь горды владателя Крима была є Бакчи Сарай (варошь башта), коя є и до данасъ сачувала свой изгледъ татарскій. У нѣой се, осимъ єдне простране пїаце съ 500 дуѣана, и єдне иладе куѣа са 38 памїа, налази она палата стары владателя Крима, коя є по вкусу восточномъ начинїна и у внутренности украшена седефомъ, кристаломъ, златнимъ филимима и чесмама, кои съ чистомъ водомъ жубореѣи у величествена корита одъ белогъ мермера падаю. Иза памїе, са стражиѣ стране двора, стои гроблѣ династїе Ђирея, нѣювоѣ пепео почива у гробовима одъ белогъ мермера, осенїнима великимъ тополама и густимъ дудовима.

У 1781, Императорица Екатерина II. путовала є торжественно у Таврію присоединїну къ Русїи. У Конезу краљ польскій чекао є три месеца Екатерину II, да є поздрави при нѣномъ пролазку; у Кайдаку, Императорѣ Јосифѣ II. придружио се къ нѣной свити.

Ове две крунисане главе положили су заєдно првый каменъ Екатерїнослава, посѣтили су Херзонѣ, кое є подигао Потемкинѣ, видели су флоту црногъ мора, и дошли су у Кримѣ, гдѣ су се чудили богатству и раскошности природе овогъ предѣла. За обитаванѣ Екатерїне II. на Криму, четири одѣленїа палате Бакчисарайске была су обновљена по вкусу европскомъ. На обали јужно-западной полуострова, овы крунисани путњицы одобрили су подпуно среѣанѣ изборѣ пристаништа, кое є было начинїно за флоту и основанѣ єдне вароши; ова варошь добыла є грчко име Севастополь. (Высока, и почитанїа достойна варошь.)

Севастополь лежи на заливу истогъ имена, кои се у старо доба, звао Ктелосѣ, а кодъ Татара Актїарѣ. Велико пристаниште има 6 врстїй у дужину, 1 и по у ширину, и 8 до 10 сежня у дубљину. Изъ пристаништа севавтопольскогъ пружаю се къ вароши три мала залива, одъ кои се онај јужный простїре крозь цео Севастополь; на самомъ ушћу овогъ залива, налази се јошть єданѣ манїй заливѣ Корабелная, у којој се налази флота црнога мора, стоваришта, новѣ адмиралитетѣ и магацини. Са стране сѣверо-источне лежи заливѣ „артиљрија“ са трговачкимъ лаѣама. Не далеко одъ вароши, са стране западне, море образує заливѣ Карантинскїй. Севастополь є на обали; као какавѣ амфитеатерѣ, и има врло лепѣ изгледѣ. У вароши има близу 1,200 куѣа и око 42,000 обитателя, великїй пакъ сокакѣ дугачакѣ є 3 врсте. На краю залива Ктеузскогъ налази се долина Инкерманска, куда тече Черна-речка, коя утиче у заливѣ. На западу утока ове реке, на єдној високој планини, виде се развалине, кое Турцы зову Инкерманѣ (тврдиња одъ пещтера). Последнїй притяжатель ове тврдињѣ быо є последнїй Императорѣ Бизанциє, Константинѣ IX Палеологѣ, уякѣ Софїе Фоминїише, супруге Јова-

на III, кои є быо погинуо бранеѣи Севастополь одъ Турака.

М А Л И Н Е.

— Ко жели да му єсенъ живота плодовиѣа буде, и да му зима старостѣ спокойно дочека, тай треба време младости за време раднїй и сеянїа да сматра.

— Науку правде и добродѣтели нїе доста само знати, него треба їй свада употребљавати.

— Ко другога неправедно проклинѣ, нѣгова клетва на нѣга самогъ пада.

— Никадѣ неговори са извѣстностѣу о онимъ стварма о којима неразумешѣ.

— Рѣчи су подобне покрову и одѣлу наши мысли, у ѣима наша душа може се видити.

М Р В И Ц Е.

— Абдел-надерѣ, кои є садѣ скоро изъ Брусе у Паризѣ дошао, да моли француско правителство, да му се друго кое место за пребиванѣ опредѣли, и кои є у Паризу при чинїномъ благодаренїю за паденїе Севастополя у цркви присуствовао, гдѣ є и посланикѣ турскїй, когѣ су ѣирице сасвимѣ у црвено руво обучене своїо паризски жителя очи на себе примамиле, такоѣе быо, удостоєнѣ є те среѣе, да є царица француска поднєшено јој на дарѣ кафенско посуѣе са арапскомъ кафомъ и кафенскимъ млиномъ съ благоволенїемъ примила.

У излогу паризскомъ обратила є стаклена кошница єдна обшту позорностѣ на себе. У тој се кошници могу све пчеле изреда врло лепо видити. Оне су у тој стакленој куѣи својој подоста времена пробавиле немїаюѣи се никуда, а одъ неколико дана почеше крозь цевѣ, коя є одъ стакла и цїнка направљена, и коя съ кошницомъ у саюзу стои и крозь кровѣ, за излогѣ подигнутогъ зданїа води, излетати и улетати. Обноѣ су све у својој куѣи, а обданѣ трећїй део. Паризлїе су одъ велике радости збогѣ овогъ за нѣи савршено новогъ позоришта сасвммѣ занєшени, а пчеле су одъ своїу у излогу наодеѣи се предмета најсреѣнїе, ерѣ се највеѣе посѣте удостоєваю.

— По многимъ местама у Хини и данасѣ влада тай обичај, да свакогъ оногъ младиѣа, кои се не-бы до 21 год. оженїо, при обштемъ усклицаваню и измєваню съ добошомъ одъ край до накрај вароши пропрате. И ова се светковина сваке године, докѣ га годѣ данѣ роѣенїа нѣговогъ нежењена застане, неизоставно повторава. Тако садѣ скоро єданѣ одъ таковы младиѣа, кои є веѣѣ неколико реди съ немїлымъ тимъ поздравомъ на данѣ нѣговѣ почествованѣ бывао, и предѣ кога се куѣевнимъ вратма веѣѣ добошѣ са мложиномъ света, да га по свомъ обичаю крозь варошь пропрате, наодио, улети уєданцутѣ у ту скупљну гомилу, брзо изъ исте девојку изведе, и съ ѣномъ се, — почемѣ є одъ отца, као што є

то у Хини у моди купи, да намышљено поруганіе предупреди, — венча.

СТРАНЕ НОВОСТИ.

— Изъ Шпаніе стижу вѣсти, да се краљица рѣшительно противи подписати се на союзный уговоръ са западнимъ силама.

— Министеръ просвете у Паризу Фортуль, разаслао е на све владике и митрополите по Француской расписъ у комъ имъ явля да е царица трудна, и налаже имъ да закажу своѣмъ свештенству, да се свудъ по црквама службе чине за здрављѣ царичино и изпуненѣ надежде цара и народа Францускогъ.

— Изъ Крима являю новине, да се на сѣверне градише севастопольске непрестано пуца. Тамо се нове трупе изъ Француске очекую. Изъ Енглезске су неке већ пошле подъ управомъ генерала Колина Канбела.

— Међу поединимъ французскимъ и енглезскимъ войницима влада непрестано неко кошканѣ и свађа, особито одъ како е Севастополя южна страна пала; и то найвише кадъ се ракиє напию, пакъ онда еданъ другогъ коваквимъ посмевателнимъ изразима укораваю и дираю. Одъ препирке дође до свађе, одъ неовке до боя, а по кадшто и до самогъ убіяна.

— 3. Октобра, непријатељске су лађе одъ Одесе отишле и на 3 милъ одъ Кибурна зауставиле се. Оне су само зато дошле биле предъ Одесу, да свой правый трагъ заметну. Главна е њинова намѣра управљѣна на Кибурниѣ и Очаковъ, кои су ключъ Днѣпра, одъ куда е до садъ Русима у Криму найвећа помоћ у рани и муницији долазила.

— У Бечу има 12 месарница, гдѣ се коњско месо продае. Фунта кошта 5 до 6 крайцара.

— Краль Сардинскій установио е опетъ войничкій са-войски орденъ и први кои су тай орденъ добили есу Пеллисе, Симпсонъ и Ламармора. Орденъ овай има четири класе, и првый путъ установљѣн е 1815. год.

— Херцога и херцогвию брабантску примили су Паризлив доста ладно.

— Принцъ Миратъ посвађао се с' дворомъ, и отишао изъ Париза на свое польско добро, и свой едъ на свое селяке излю, а влада се чини и невеншта зато.

— У Аустрији има сада 343 гимназіе, између кои су 24 лутеранске.

— Князь Гаргаринъ отишао е у Атину за секретара посланства рускогъ.

— Изъ Варшаве пишу: да се говори да ће по повратку царевомъ Польска са свимъ ново устроєніе и правителство добити. Томъ приликомъ да ће и Паскиевнѣ у пензию сбогъ свое старости постављѣнъ быти, кои е и онако толико пута за мирно станѣ молю, и сбогъ важны околности и догађая на томъ месту задржаванъ.

— Горчаковъ изъ Крима одъ 1. Окт. явля: Ютросъ е не-приятель оставио долину Белбекъ и сва своя положениа са ове стране Кисуре, и повукао се натрагъ, при томъ повлаченю гонила га е наша войска и пуцала непрестано. Нема ништа ново на Черной и на другимъ краєвима острова.

— Царъ Александеръ налази се непрестано у Николаеву; и Лидеръ изъ Одесе на позивъ његовъ отишао е тамо.

— О ономе што се чуло да су Руси на Карсу страдали, овако явля руска депеша: „17. Септ. ударіо е генералъ Муравіевъ на Карсъ, но будући да су одма у почетку битке выше предводителя ранѣни или убиени были, зато ниве се ништа успѣло. Но ипакъ поредъ све наше штете, освоиле су наше трупе одъ непријателя 14 баряка. У осталомъ обсада Карса стон у своѣмъ старомъ станю.“

— 4. Окт. бомбардали су саюзници са свои пловѣћи (на чамцима) батерија утврѣнија руска Кибурниѣ, на њинове топове одговарали су Руси са своимъ топовима съ града. Саюзни чамци са кои е пуцано великой су опасности изложени, ербо е утока (лиманъ) врло узана. Како Кибурниѣ тако и Очаковъ у последнѣ време врло су яко утврѣени, и са добримъ одбранама снабђвени. Обадва ова важна места. была су дуго време одъ стране руске занемарена, и тешко бы могли и сада какво озбиљно нападѣнъ издржати. Саюзници јоштъ нису почели као што валя бомбардати. Они само сада разгледаю положенѣ места. Руси мысле да цѣль, ове по-прибрежю блудѣе експедициє ниве Николаевъ, него Херзонъ разорити, еръ Руси не-бы никако могли свою войску на Криму са-раномъ снабђвати, кадъ бы имъ саюзници освоили Херзонъ Адмирала флоте пакъ сумняю непрестано до садъ, да ће ово предузеће моћи изпасти за рукомъ.

— Петаръ сынъ Танасія Белопольца после 11. дневногъ болованя између 8. и 9. Октомвра после поноћи у петой години свогъ њѣжногъ дѣтиньства преставио се у вѣчностъ. Његови не-утѣшни родители, Танасіе и Лепосава, обзнано-юћи овай жалостный случай, позиваю свое срод-не и приятелѣ на саучастіе жалости свое.

О Г Л А С И.

У књигопродавницы Саре удове Возаровића, налазе се на продаю по спуштеной цени: Басне, Совѣти здравогъ разума, и Етике Доситея, кое е Возаровић изъ књижа Доситеемъ печатаны точно препечатао, а тако исто налази се и забавника Дим. Давидовића, и прочи разны књижа све по спуштеной цени.

— У кући кодъ Кралъвића Марка има два квартира съ едномъ и две собе, и два дућана, одма за издаванъ подъ кирію

— Еданъ мушкій прстенъ одъ злата № 2. са надписомъ Р. П. съ круномъ одозго, изгубљѣнъ е. Онай кои бы га нашао умолява се да га у учредничество Шумадинке донесе, гдѣ ће одма добити 1. # цес. као награду.